

**26 MART 2020 TARİHİNDE
GÜNCELLENMİŞTİR**

**FIP SAĞLIK
DANIŞMANLIĞI**

**COVID-19:
ECZACILAR VE ECZANE
İŞGÜCÜ İÇİN KILAVUZ**

ULUSLARARASI ECZACILIK FEDERASYONU

COVID-19:

ECZACILAR VE ECZANE İŞGÜCÜ İÇİN KILAVUZ

Daha fazla bilgi ortaya çıktığında bu kılavuz FIP tarafından güncellenecektir.

İçindekiler

Bu kılavuzun hazırlanış amacı	3
Serbest eczanelerde eczacıların görev ve sorumlulukları	3
Hastane eczanelerinde eczacıların görev ve sorumlulukları	3
Eczane aracılığıyla yapılacak faaliyetler	4
Eczane personeli	4
Eczane işlemleri ve tesisleri: Güvenliğin ve hizmetin sürekliliğinin sağlanması	4
Önleyici tedbirler	7
Maske kullanımı: Eczane personeli ve halka tavsiyeler	7
Toplum için tavsiyeler	12
Ayakta tedavi gören hastaların bakımı için tavsiyeler	12
Serbest eczane müdahaleleri ve hastalara danışmanlık	13
Karantina ve sevk	15
Hafif SARS-CoV-2 semptomları gösteren ve enfeksiyon şüphesi bulunan hastaların evde bakımı	15
Şüpheli durumlarda COVID-19 laboratuvar testi	15
Önemli ilaç, ekipman	17
ve tıbbi sarfların depolanmasının sağlanması	17
Temizlik ve dezenfeksiyon yönetimi	17
Enfeksiyon kontrolü: Diğer önlemler	18
Enfeksiyon kontrolü: El yıkama ve el temizliği	19
Alkol bazlı dezenfektan formülasyonlarının hazırlanması	19
Bilgi kaynağı olarak eczaneler	19
Endişelerin giderilmesi: Yolculuk etmek	20
Kaynakça	21
EK 1: COVID-19 tedavisinde önemli ilaçlar listesi	23
EK 2: Önemli ekipman, araç ve kişisel korunma ekipmanları listesi	24
EK 3: El dezenfektanı hazırlamak için DSÖ kılavuzu	25
Gerekli malzemeler (Küçük hacimli üretim)	
EK 4: SARS-CoV-2 virüsünün aerosoller ve farklı yüzeylerde kalabilme süresi ve sıklıkla kontamine olan eşyalar için dezefektan listesi	28
Geçerlilik	29
Teşekkürler	29

Bu kılavuzun hazırlanış amacı

Aralık 2019'dan bu yana, yeni bir insan koronavirüs salgını birçok ülkeye yayılıp binlerce vaka ve ölüme neden olmuştur. Yeni virüs SARS-CoV-2'nin neden olduğu hastalık COVID-19'dur. Enfekte olan çoğu kişi kendi başına kaybolacak hafif solunum yolu semptomları gösterir ancak bazıları pnömoni gibi daha şiddetli hastalıklar geliştirir. Virüs, enfekte bir kişiyle temas yoluyla veya enfekte bir kişi öksürdüğünde veya hapşırdığında solunum damlacıkları yoluyla bulaşır. Virüsün yayıldığı bir bölgede bulunuyorsanız veya yeni koronavirüs bulaşmış bir kişiyle yakın temasta bulunduyorsanız, enfeksiyon riski daha yüksektir. Halihazırda eşzamanlı başka hastalıklarınız varsa risk çok daha yüksektir.

Bu belgenin hazırlanış amacı, hem birinci basamak sağlık hizmetleri bağlamında (örn. serbest eczaneler ve birinci basamak sağlık tesisleri) hem de hastane ortamında, eczacılar ve eczane işgücü için COVID-19- hakkında ilgili bilgi ve kılavuz sağlamaktır.

Korona virüsü enfeksiyonları önlenabilir ve karar vericiler, sağlık çalışanları, medya ve toplumun aktif katılımı ile bir salgın durdurulabilir. Bu, 2003 yılında SARS-CoV (Şiddetli Akut Solunum Sendromu Korona virüsü) veya 2012'de MERS-CoV (Orta Doğu Solunum Sendromu Korona virüsü) gibi önceki korona virüsü salgınlarında gösterilmiştir. Bu belge, hastalığın yayılmasının önlenmesinde ve sağlık sistemlerinde etkili hastalık yönetiminde eczacılara ve eczane çalışanlarına destek olmak amacıyla oluşturulmuştur.

Serbest eczanelerde eczacıların görev ve sorumlulukları

Hem salgından etkilenmiş hem de etkilenmemiş bölgelerde sağlıkları ile ilgili kaygıları olan, bilgiye ve güvenilir bilgi kaynaklarına ihtiyaç duyan kişiler ve hastalar için serbest eczaneler, sağlık sistemi içinde ilk temas noktasıdır.

Serbest eczanelerde eczacılar şu hususlarda ortak sorumluluk sahibidir:

- İlaç, maske vb. farmasötik ürünlerin ve cihazların uygun stoklarının yeterli depolanmasını ve temin edilmesini sağlamak
- Halkı bilgilendirip eğitmek
- Danışmanlık hizmeti vermek
- Gerektiğinde hekime veya sağlık kuruluşuna yönlendirmek
- Hastalıkların önlenmesi faaliyetlerini yaygınlaştırmak
- Enfeksiyon kontrol sürecinin paydaşı olmak

COVID-19 ile ilgili rollere ek olarak, eczaneler ilaç temini ve farmasötik bakım yoluyla tüm nüfusa önemli bir kamu hizmeti sunmaktadır. Bu, hizmetlerin devamlılığının sağlanması gereklidir.

Fransa ve Portekiz gibi bazı ülke veya bölgelerde eczacılar, tıbbi randevu talebini azaltmak ve bazı kaynakları serbest bırakmak amacıyla uzun süreli hastalıkları olan hastalar için tekrar reçetesi dağıtma yetkisine sahiptir.

Amerikan Eczacıları Birliği ayrıca sağlık sigortalarına ve farmasötik yardım programı yöneticilerine idari engelleri derhal kaldırma veya bu engellerden feragat etme çağrısı yapmıştır.

Hastane eczanelerinde eczacıların görev ve sorumlulukları

Salgından etkilenen ve etkilenmeyen bölgelerdeki hastane eczaneleri şu konularda önemli rol oynamaktadırlar:

- Maskeler, termometreler, gözlükler ve diğer gerekli ekipman dahil olmak üzere talebi karşılamak için ilgili ilaçların ve diğer tıbbi ürünlerle cihazların uygun stoklarının yeterli şekilde depolanmasını ve tedarik edilmesini sağlamak. Hastane

eczanesi tarafından yönetilmiyorsa bu ürünlerin yeterli şekilde tedarik edilmesini sağlamak

- Hasta bakımı ve hastalara destek için diğer sağlık çalışanları ile işbirliği yapmak
- Hastane içinde önleme ve enfeksiyon kontrol sürecinde yer almak
- Bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti sunmak
- Sunulan farmasötik/tıbbi ürünlerin akılcı kullanımını sağlamak Örneğin sağlık çalışanlarının maskelerini sürekli olarak düzgün bir şekilde takmalarının ve bulaşmayı önlemek için bunları doğru bir şekilde nasıl çıkaracaklarını bilmelerinin sağlanması.
- Farmakovijilans ve tedavi sonuçlarının izlenmesi.

Salgın sırasında serbest eczanelere ve COVID-19 ile ilgili rollere ek olarak, hastane eczaneleri de ilaç ve farmasötik bakım yoluyla hastalara (yatakta ve ayakta tedavi gören hastalara) ve sağlık ekiplerine önemli bir hizmet sunmaktadır. Bu, hizmetlerin devamlılığının sağlanması önemlidir.

Eczane aracılığıyla yapılacak faaliyetler

Eczane personeli

Her ne kadar tüm eczane personelinin bu konudaki kılavuz ve tavsiyeleri bilmesi çok önemli olsa da hastaların COVID-19 risk değerlendirmesi eczacı tarafından yapılmalıdır. Şüpheli olguları uygun sağlık kurumlarına yönlendirmek de aynı şekilde eczacıların sorumluluğudur.

COVID-19 ile mücadelede en ön safta olan eczacıların, virüs kapma olasılıkları vardır; çünkü, enfekte kişilerle etkileşim içinde olacaklardır. Bu yüzden, her sağlık çalışanı kendisini korumak için gerekli tedbirleri almalıdır.

Tüm eczane ekibi sadece COVID-19 enfeksiyonu şüphesi olduğunda ne yapılacağı konusunda değil, aynı zamanda halk arasında enfeksiyonu önlemek için önlemleri teşvik etmek için de eğitilmelidir. Bu nedenle, tüm eczane ekibinin aşağıdaki konularda eğitim alması önerilir:

- COVID-19, özellikle belirtileri, kuluçka süresi ve bulaşma şekli hakkında teknik ve bilimsel bilgiler;
- Etkilenen bölgeler hakkında epidemiyolojik bilgiler. Ülke başına onaylanmış vaka sayısının güncellenmiş rakamları için <https://www.worldometers.info/coronavirus/> web sayfasını ve/veya Johns Hopkins Üniversitesi Sistem Bilimi ve Mühendisliği Merkezi tarafından hazırlanan web sayfasını ziyaret ediniz
- Dezenfektanlar ve uygun el hijyeni hakkında bilgiler de dahil olmak üzere önleme tedbirleri hakkında bilgi;
- Her eczanenin uygulaması gereken stratejiler de dahil olmak üzere şüpheli bir vakada nasıl ilerleneceği hakkında bilgi;
- Müdahaleyi destekleyecek materyaller (bilgi broşürleri, müdahale akış şemaları ve doğru bilgi bulunan web siteleri). (Centro de Informação do Medicamento - CEDIME Portekiz, 2020)

Eczane işlemleri ve tesisleri: Güvenliğin ve hizmetin sürekliliğinin sağlanması

Mesleki gözetim/ yönetici eczacı

Yönetici eczacının eczanede bulunmaması ve rolünü yerine getirememesi durumunda, bunlar eczane personelinin olan veya olmayan ikinci bir eczacı tarafından üstlenilebilir. Bu “ikinci” eczacı, eczanenin ve tüm personelin tüm faaliyetlerinin denetlenmesinden sorumlu olmalıdır.

Açılış saatleri

Bir eczanenin COVID-19 nedeniyle personelin bulunmaması yüzünden normal çalışma saatlerini karşılayamaması durumunda, yeni çalışma saatleri en azından eczanenin dışında görünür bir yerde halka bildirilmelidir. Yeni çalışma süreleri, ilaç tedariki açısından topluma en az düzeyde hizmet sunmalıdır.

Hasta/müşteri hizmetleri

Belirli bir bölgede (ülkeden ülkeye değişebilen) sadece bir eczane bulunan topluluklara ilaç ve hizmet tedarikinin sürekliliğini sağlamak için, ilaçların genellikle gece hizmetleri için kullanılanlar gibi cephe veya kapıda küçük bir pencereden dağıtılmasıyla, hastalarla/müşterilerle temas en aza indirilmelidir.

Dağıtım alanının önüne plastik bir kalkan da konulabilir veya müşteriler ve personel arasındaki yaklaşık 2 metrelik mesafeyi belirtmek için yere işaretler yerleştirilebilir. Bu önlemlerin hiçbirinin mümkün olmaması durumunda, hastalar/müşteriler eczaneye girmemelidir ve eczacıların gerektiğinde uygun bireysel koruyucu ekipman kullanmaları önerilir.

Genel olarak eczanelere, hizmetin sürekliliğini sağlarken teması en aza indirmek için gerekli durumlarda ilaçları bu pencereden vermeleri tavsiye edilir.

İnsanların eczane içinde yoğunlaşmasını önlemek için, hastalardan ve müşterilerden eczane dışında sıralarını beklemeleri istenmelidir. Her durumda, hastalar/müşteriler kuyrukta beklerken aralarında 1-2 metre mesafe bırakmalıdır.

İlaç tedariki

Pandemi sırasında eczaneler, gerekli olmayan ürünlerdense, ilgili ilaçlarla tıbbi cihazların hazırlanıp verilmesine öncelik tanımalıdır.

Uygun olduğunda, eczanelere ilaç tedariki, eczaneye (veya en azından eczanenin halka açık olmayan alanlarına) giren eczane personeli dışında herhangi biri olmadan yapılmalıdır. Ayrıca, toptancı distribütörler tarafından ilaç teslimi için kullanılan kutular, eczane tesislerine alınmadan önce temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir.

İlaçların eve teslim edilmesi

Özellikle diğer eczanelerin kapatılabileceği küçük kasabalarda, hastalara ve halka gerekli ilaç tedarikini sağlamak için açık eczaneler ilaçların eve teslimini organize edebilir. Bu hizmeti sunabilen eczanelerin, özellikle evde karantina veya izolasyonda olabilecek, daha yüksek bir risk grubuna ait olabilecek veya hareket kabiliyeti azalmış hastalar için bunu yapmaları teşvik edilir.

Eve teslimat durumunda, teslimattan sorumlu kişi hasta ve hastanın kişisel eşyaları ile doğrudan temastan kaçınmalıdır. İlaçlar ve diğer eşyalar hastanın/müşterinin kapısının dışında veya belirtilen başka bir yerde bırakılabilir ve teslimatı yapan kişi, ilaçların hasta veya yetkili kişi tarafından alındığını görecektir şekilde 1-2 metrelik güvenli bir mesafeyi koruyarak hareket etmelidir.

İtalyan serbest Eczane Sahipleri Federasyonu (FEDERFARMA), 65 yaşından büyük veya karantina veya ev hapsinde kalan hastalar için günde 24 saat ücretsiz teslimat hizmeti konusunda İtalyan Kızılhaçı ile işbirliği yapmıştır. (Federfarma, 2020)

Uygun ve mümkün olduğunda, serbest eczaneler gerekli ilaçların verilmesinde teslimatında iş birliği yapabilir. (INFARMED - Autoridade Nacional do Medicamento e Produtos de Saúde, 2020)

Halka açık alan

Birden fazla kişinin ürünlere dokunmasını önlemek için müşterilerin kendi kendilerine seçebilecekleri ürünlere erişim kısıtlanmalıdır. Bunlara yalnızca eczane personeli

tarafından erişilmelidir.

Hastalara/müşteriye uyarı

Eczanenin girişine, hastaların/müşterilerin girmeden önce benimsemesi gereken ana tavsiyeleri içeren bir uyarı yerleştirin:

Eczaneye girerken ellerinizi dezenfekte edin;

Diğer müşteriler ve eczane personelindeki herkes arasında 1-2 metre mesafe bıraktığınızdan emin olun;

Varsa, zemin işaretlerinin dışına çıkmayın;

Öksürürken veya hapşırırken ağzınızı bir mendil (kullanıldıktan sonra uygun bir çöp kutusuna atmalı ve bir daha kullanmamalısınız) veya dirseğinizle kapatın;

Eczanedeyken el sıkışmaktan ve yakın temastan kaçının;

Reçetelerinizi önceden hazırlayın.

Tezgâhta

Mümkünse, tezgâh başına veya tezgâhta belli konumlara bir çalışan tahsis edin ve takaslardan kaçının.

Tezgâhın arkasındaki tüm eczane personeli, hem kendilerini hem de halkı daha fazla korumak için yüz maskesi takmaları için teşvik edilmelidir.

Tezgâh üzerinde sadece gerekli nesneleri bulundurun.

Her müşteri/hastadan sonra tezgâhı silin ve dezenfekte edin.

Her hastaya/müşteriye baktıktan sonra elleri dezenfekte etmek için alkol bazlı bir solüsyon bulundurun.

Mümkün olduğunda, hastaları ilaçlarını eczanenin web sitesinden (yetki alanına bağlı olarak) sipariş etmeye ve evlerine veya iş yerlerine teslim edilmesini istemeye teşvik edin.

Sosyal mesafe

Herhangi bir zamanda eczaneye giren hasta/müşteri sayısını sınırlayın.

Bir hastaya bakarken en az 1 metre (tercihen daha fazla) güvenli bir mesafe belirleyin.

Gerekirse bu mesafeye uzanmak üzere, reçeteleri toplamak, ilaçları teslim etmek ve ödemeyi işlemek için bir tepsi kullanılabilir.

Hastalara beklerken aralarında en az 1 metre güvenli mesafe bırakmalarını tavsiye edin ve nerede durabileceklerini belirtmek için zemin işaret bandı kullanın;

Hastalara/müşterilere tavsiyeler:

Eczanede uzun süre kalmaktan kaçının.

Yaşlıysanız veya eş zamanlı hastalıklarınız varsa eczaneye gelmekten kaçının. Mümkün olduğunda, bu tür hastalar bir aile üyesinden, bir arkadaşından veya bir komşusundan eczaneye gitmelerini istemelidir. (Associação Nacional das Farmácias de Portugal, 2020)

Eczone hizmetleri ve eczanedeki faaliyetler için öneriler

Hasta başı testler (tansiyon, kolesterol, şeker ölçümü), gebelik testleri veya aşı ve enjekte edilebilir maddelerin (izin verilen her yere) uygulanması ve bir hastayla doğrudan temas gerektiren diğer tüm hizmetlerde maske ve eldiven kullanımı gibi ek koruyucu önlemler alınmalıdır.

Önceki maddede atıfta bulunulan hizmetlerin, ekibin sağlığı için risk oluşturmaları durumunda (örneğin, solunum yolu enfeksiyonu semptomları olan hastalar için) kısıtlanması veya kesintiye uğratılması gerekebilir).

Eczone ekibi için tavsiyeler

Eczone faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamak için, ekibin vardiyalara bölünmesini (örneğin, sabah bir ve öğleden sonra bir kişi), iki vardiya arasında eczanenin kapatılması olasılığında, tüm eczanenin dezenfekte edilmesini, vardiyadakilerin birbiriyle karşılaşmamasını sağlayın.

Bağışıklık sistemlerini tehdit eden hastalıklara sahip çalışanlar maske kullanmalı ve tercihen arka ofis görevlerini yerine getirmelidir. El hijyeni önlemleri güçlendirilmelidir.

Çalışanlar önlüklerini daha sık değiştirmelidir.

Bilezik, saat ve yüzük gibi aksesuarların takılmasından kaçınılmalıdır.
Uzun saçlar veya sakallar maskelerin verimliliğini düşürebilir.
Maske takmak gerektiğinde, öncesinde ve sonrasında ellerin hijyeni sağlanıp dezenfekte edilmelidir.

Önleyici tedbirler

Eczacılar ve eczane personeli aşağıdaki yöntemlerle SARS-CoV-2 virüsünün yayılmasının önlenmesinde çok önemli bir rol oynayabilir:

- Hastalığın doğasını, nasıl bulaştığını ve bulaşmasının nasıl önenebileceğini anlayarak;
- COVID-19 virüsüne karşı geliştirilen stratejilerle ilgili olarak ulusal düzeydeki bilgi kaynaklarına (ve COVID-19 vakalarını yönlendirebilecekleri en yakın sağlık birimine) nasıl ulaşılabileceğini bilerek ve bu bilgileri sürekli güncel tutarak;
- Toplumu bilgilendirerek, tavsiyeler vererek ve farmasötik bakım eğitimi vererek;
- Gerekli ürünleri tedarik ederek;
- COVID-19 vakası olduğundan şüphelenilen birey ve ailelerini, semptomları hafifse ve etkilenen hastalar daha yüksek riskli gruplara (65 yaşın üstünde, altta yatan kardiyovasküler veya solunum yolu sıkıntıları, diyabet, kanser veya immün cevabı tehlikeye atabilecek diğer konjenital veya edinilmiş durumlar) ait değilse evde durmaya teşvik ederek. Bu grup hastalar, tarama testleri için uygun halk sağlığı birimlerine yönlendirilmelidir.

Uygun ortam ve ekipmana sahip olmayan birinci basamak sağlık merkezleri, eczaneler veya diğer sağlık tesisleri (geleneksel tıp tesisleri dahil), hastalığın önlenmesinde önemli bir rol oynayabilir ancak COVID-19 hastalarını tedavi etmek veya yönetmek için uygun tesisler değildir.

Hastaları yetersiz ortamlarda tedavi etmeye çalışmak sağlık çalışanlarını ve diğerlerini, daha da risk altına sokabilir.

Bunlara ek olarak aşağıdaki tedbirler de eczane yönetiminde göz önünde bulundurulabilir (Çin Eczacılar Birliği, 2020):

- Acil durum planları ve iş akış şemaları geliştirmek
- Bütün personelin katıldığı eğitimlerin gerçekleştirilmesi
- Eczacıların sağlık durumuna odaklanması
- Eczane personelinin korunması
- Eczacıların enfeksiyon izleme becerilerinin artırılması
- Yeterli düzeyde temizlik ve dezenfeksiyon yönetiminin sağlanması
- Hasta yönetiminin güçlendirilmesi
- Hasta eğitiminin güçlendirilmesi
- Enfeksiyon bulaşma yönetiminin güçlendirilmesi
- Tıbbi atık yönetiminin geliştirilmesi

Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen yukarıdaki her bir madde için daha ayrıntılı tavsiyelere FIP internet sitesi üzerinden ulaşabilirsiniz.

Maske kullanımı: Eczane personeli ve halka tavsiyeler

Son araştırmalar bulaşıcı aerosollerin havada üç saate kadar kalabileceğini göstermiştir (Neeltje van Doremalen, 2020). Aerosol üretici prosedürler büyük ihtimalle tıbbi bakım ortamında meydana gelir ve trakeal entübasyon, invaziv olmayan ventilasyon, trakeotomi, kardiyopulmoner resüsitasyon, entübasyondan önce manuel ventilasyon ve bronkoskopi içerir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020) Hapşırma veya öksürük sırasında, büyüklükleri çeşitlilik gösterse de, büyük damlacıklar, dışarı atılan solunum damlacıklarının toplam hacminin çoğunu oluşturur ve bunlar hızla yere düşme

eğilimindedir. Ancak, hapşırma ve öksürük, bir süre havaya sızacak ve başkaları tarafından solunacak kadar küçük aerosoller de üretebilir. Ancak bu, yerçekimi, yerel hava akışlarının yönü ve gücü, sıcaklık ve bağıl nem (buharlaştırma nedeniyle damlacıkların hem boyutunu hem de kütlesini etkileyecek) gibi bir dizi faktörden etkilenecektir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Eczacılar ve eczane işgücü için tavsiyeler

Amerika Birleşik Devletleri İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi'ne göre, eczane personelinin, COVID-19'a orta düzeyde maruz kalma riski olduğu düşünülebilir, çünkü SARS-CoV-2 enfeksiyonu olabilen ama COVID-19 hastası olduğu bilinmeyen veya şüpheli kişilerle sık sık ve/veya yakın temastadırlar. Toplum içinde bulaşmanın devam etmediği bölgelerde/ülkelerde, bu risk grubundaki çalışanlar, COVID-19'un yaygın olduğu ülkelerden geri dönen gezginlerle sık sık temas kurabilir. Toplumda bulaşmanın devam ettiği alanlarda, bu kategorideki çalışanlar genel halkla temas halinde olabilir (örneğin, okullarda, nüfus yoğunluğu yüksek çalışma ortamlarında ve bazı yüksek hacimli perakende ortamlarında). (ABD Çalışma Bakanlığı - İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi, 2020)

Bulaşmanın, asemptomatik ve/veya semptom öncesi bireylerden (Ruiyun Li, 2020) ve eczacılarla eczane işgücünün halkla (enfekte kişiler dahil) sık sık temasından kaynaklandığı göz önüne alındığında, **eczane personelinin hem kendilerini enfeksiyondan korumak hem de enfekte olmaları durumunda daha fazla yayılmasını önlemek için yüz maskesi takmasını tavsiye etmek mantıklı görünmektedir.**

Orta derecede maruz kalma riski bulunan çalışanlar olarak, eldiven, önlük, yüz maskesi ve/veya yüz siperi veya gözlük kullanmaları gerekebilir. Bununla birlikte, orta düzeyde maruz kalma riski altındaki çalışanlar için maske takmak, eldiven kullanmak ve göz koruması kullanmak, işyerindeki görevlerine, işverenin tehlike değerlendirmesinin sonuçlarına ve işçilerin işte maruz kaldıkları risk türlerine göre değişecektir. (ABD Çalışma Bakanlığı - İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi, 2020)

Her durumda, eczacılarla eczane iş gücünün, hastalardan ve halktan 1-2 metre güvenli bir mesafede durarak, uygun kişisel koruyucu ekipmanı kullanarak ve hastaların/müşterilerin dokunabileceği yüzeyleri dezenfekte ederek kendilerini enfeksiyondan daha fazla korumaları çok önemlidir.

Maske kullanmak COVID-19 dahil olmak üzere belirli solunum yolu hastalıklarının yayılmasını engelleyecek bir yöntemdir. Ancak, yalnızca **maske kullanımı yeterli düzeyde bir koruma sağlayabilmek için yeterli değildir** ve diğer tedbirler de mutlaka uygulanmalıdır.

Düzgün takılırsa, bir yüz maskesi, kullanıcının ürettiği solunum salgılarının diğer kişilere ve yüzeylere (genellikle kaynak kontrolü olarak adlandırılır) bulaşmasını önlemeye yardımcı olur. (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020). Maskeler kullanılacaksa, bu önlem COVID-19'un insandan insana bulaşmasını önlemek için el hijyeni ve diğer enfeksiyon önleyici ve kontrol önlemleri ile birleştirilmelidir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlık hizmetinde çalışanlara şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

- COVID-19 bulaştığı bilinen veya bundan şüphelenilen hastaların bulunduğu bir odaya girerken veya bu tür bir vakanın tedavisi ile uğraşırken maske kullanmak;
- Noninvaziv ventilasyon, trakeotomi, kardiyopulmoner resüsitasyon, entübasyon öncesi manuel ventilasyon ve bronkoskopi gibi aerosol üreten prosedürler gerçekleştirirken, en az ABD Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü (NIOSH) sertifikalı N95, Avrupa Birliği (AB) standart FFP2 veya eşdeğeri kadar koruyucu bir partikül maskesi kullanın. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020) – bu son tavsiye hastanedeki koşullardaki sağlık çalışanlarıyla ilgilidir.

Hastanelerde ve sağlık tesislerinde çalışan eczacılar için

Hastane eczanelerinde farmasotik ürünlerin uygun ve sorumlu kullanımı konusundaki danışmanlık rollerinde, hastane eczacıları maskelerle ilgili tavsiyelerin farkında olmalıdır.

ABD'deki Hastalık Kontrol ve nlleme Merkezleri (CDC), yayımladığı kılavuzda solunum cihazlarının etkili olabilmesinde  faktörün önemli olduğunu bildirmektedir:

- Solunum cihazı virüse maruz kalanın süre boyunca doğru olarak kullanılmalıdır.
- Solunum cihazı ile hastanın akciğerleri arasındaki hava alış-verişinde kaçağa izin vermemek için maske hastanın yüzüne iyice yerleştirilmelidir.
- Solunum cihazının filtresi, içinden geçen havada bulunan partiküllerin en az %95'ini temizleyebilmelidir. (Hastalık Kontrol ve nlleme Merkezleri, 2020)

Solunum cihazlarının doğru (ve yanlış) kullanımı hakkında yardım için, belirtilen Hastalık Kontrol ve nlleme Merkezleri broşürüne bakınız.

Solunum cihazının kullanımı

- Hasta odasına veya bakım alanına girmeden önce, en azından NIOSH sertifikalı tek kullanımlık N95 filtreli solunum maskesi kadar koruyucu olan solunum koruması (yani bir solunum cihazı) kullanın.
- Tek kullanımlık solunum maskeleri, hastanın odasından veya bakım alanından çıkıp kapıyı kapattıktan sonra çıkarılmalı ve atılmalıdır. Maskeyi attıktan sonra el hijyeni uygulayın.
- Yeniden kullanılabilir solunum maskeleri (rn. Elektrikli hava temizleme cihazı/PAPR) kullanılıyorsa, yeniden kullanımdan önce üreticinin yeniden işleme talimatlarına göre temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir.
- Solunum maskesi kullanımı, Mesleki Güvenlik ve Sağlık İdaresi (OSHA) Solunum Koruma standartlarına uygun olarak eksiksiz bir solunum koruma programı kapsamında olmalıdır. Yüze sıkı oturan parçalara sahip solunum maskeleri (rn. NIOSH sertifikalı tek kullanımlık N95) kullanılıyorsa personel tıbbi olarak bilgilendirilmeli ve uyup uymadığı test edilmeli ve solunum maskelerinin uygun kullanımı, güvenli şekilde çıkarılması ve atılması ve solunum maskesi kullanımına yönelik tıbbi kontrendikasyonlar konusunda eğitilmelidir.

Bundan başka ve özellikle pandemik dönemlerde, eczacılar ve eczane işgücü tarafından olağan hijyen nerileri dikkate alınmalıdır: Saçların kısa veya bağlı olması, uzun sakallardan kaçınmak ve mücevher, saat kullanmaktan ve makyajdan kaçınmak enfeksiyonların nlenmesine ve maskelerin, solunum cihazlarının ve gözlüklerin daha verimli kullanılmasına katkıda bulunur.

Toplum için tavsiyeler

Maskelerin halk tarafından kullanımıyla ilgili olarak; kanıtların ne sürdüğü gibi COVID-19 daha semptomlar başlamadan önce bulaştırılabildiği için enfekte olmuş ancak belirti göstermeyenler ve taşıyıcılar da dahil olmak üzere herkesin yüz maskesi takması durumunda toplumda bulaşma riski azalabilir. Bununla birlikte, yüz maskelerinin toplumdaki solunum yolu enfeksiyonlarına karşı etkili bir koruma sağlayabildiğine dair kanıtlar azdır. Ayrıca, yüz maskelerinin genel halk tarafından kullanılması, fiyatların yükselmesiyle birlikte yüz maskeleri için küresel arz sıkıntısını artırmakta ve n saflarda çalışan sağlık uzmanlarına yapılan tedariklerin kısıtlanması riskini artırmaktadır. (Shuo Feng, 2020)

Bu arada, sağlık yetkilileri, n saflarda çalışan sağlık uzmanları ile yaşlılar (zellikle 65 yaş üzeri) ve altta yatan sağlık sorunları olan kişiler de dahil olmak üzere enfeksiyon ve ölüm riski daha yüksek olan, toplumdaki en savunmasız nüfusun ihtiyaçlarına öncelik vermek için yüz maskesi dağıtımı en uygun şekilde yapılmalıdır. Özellikle, tek kullanımlık maskeleri

değiştirmek gibi yüz maskelerinin yanlış kullanımı koruyucu etkiyi tehlikeye atabilir ve hatta enfeksiyon riskini artırabilir. (Shuo Feng, 2020)

Karantinadaki kişilerin herhangi bir nedenle evden ayrılmaları gerekiyorsa, potansiyel asemptomatik veya semptom öncesi bulaşmayı önlemek için yüz maskesi takmalarını tavsiye etmek mantıklı olacaktır. Ayrıca, yaşlılar ve altta yatan sağlık sorunları olanlar gibi savunmasız kişiler, varsa yüz maskesi takmalıdır. (Shuo Feng, 2020)

Özetle, FIP halka aşağıdaki durumlarda maske takmalarını önermektedir:

- COVID-19 enfeksiyonu olduğundan şüphelenilen bir kişiye bakıyolarırsa.
- Öksürük, hapsirme ve ateş gibi semptomları varsa.
- Yaşlılar (özellikle 65 yaş üzeri) ve altta yatan sağlık sorunları olan kişiler dahil olmak üzere daha yüksek risk grubundakiler, halka açık yerlerde veya başkalarının yanındayken.
- Karantinadayken herhangi bir nedenle evden ayrılmaları gerekiyorsa, potansiyel asemptomatik veya semptomatik bulaşmayı önlemek için (yani, onaylanmış veya potansiyel olarak pozitif bir COVID-19 vakası ile temasın ardından önleyici izolasyondayken).

Aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

- Maske kullanımı yalnızca alkol bazlı el yıkama maddeleri veya sabun ve su ile sık sık el temizliği ile birlikte etkilidir.
- Maske takıyorsanız, nasıl kullanılacağını ve uygun şekilde nasıl imha edileceğini bilmelisiniz. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Maske nasıl takılır, kullanılır, çıkarılır ve atılır

- Maskeye dokunmadan önce, ellerinizi alkol bazlı el ovma maddeleri veya sabun ve su ile temizleyin
- Maskeyi takmadan önce yırtık ve delik olup olmadığına bakın
- Hangi tarafın üst taraf (metal şeridin olduğu yerde) olduğunu görmek için döndürün.
- Maskenin doğru tarafının dışarıya baktığından emin olun (renkli taraf).
- Maskeyi yüzünüze yerleştirin. Maskenin metal şeridini veya sert kenarını, burnunuzun şeklini alacak biçimde sıkıştırın.
- Maskenin ağzınızı ve çenenizi kapattığından emin olun.
- Kullandıktan sonra maskeyi çıkarın; maskenin kontamine olma potansiyeline sahip yüzeylerine dokunmamak için maskeyi yüzünüzden ve kıyafetlerinizden uzak tutarken kulakların arkasındaki lastikleri çıkarın.
- Kullanımdan hemen sonra maskeyi kapalı bir kutuya atın.
- Maskeye dokunduktan veya attıktan sonra el hijyeni uygulayın. Alkol bazlı el ovma maddeleri kullanın veya gözle görülür şekilde kirlenmişse ellerinizi su ve sabunla yıkayın (Dünya Sağlık Örgütü, 2020). Ayrıca mümkünse yüzünüzü de yıkayın.

Tıbbi maskeler solunum yolu enfeksiyonlarının yayılmasını önlemek için kullanılabilir

Başlıca 2 tip tıbbi maske vardır: **Yüz maskeleri** ve **N95 solunum cihazları**

Yüz maskeleri yüze daha gevşek oturur ve takan kişiyi hapsirme ve öksürme kaynaklı serpintilerden ve damlacıklardan korur.

N95 solunum cihazları daha sıkı oturur ve takan kişiyi, havadaki daha küçük enfeksiyon partiküllerinden korur.

Yüz maskeleri sadece aşağıdaki kişiler tarafından kullanılmalıdır:

- ✓ Öksürme, hapsirme ve bazen ateş gibi solunum yolu enfeksiyonu belirtileri olan kişiler
- ✓ Sağlık çalışanları
- ✓ Solunum yolu enfeksiyonu olan birine bakan ya da yakın temas halinde olan kişiler

Maskeyi nasıl kullanabilirim?

- 1 Maskeyi yüzünüze takmadan önce ellerinizi en az 20 saniye yıkayın.
- 2 Maskeyi burnunuzun ve ağzınızın üzerine yerleştirin. Hiç boşluk kalmayacak şekilde sıkı bir sızdırmazlık sağlayın ve lastikleri veya kayışları sabitleyin.

- 3 Maskenin ön tarafına dokunmayın. Eğer dokunursanız ellerinizi en az 20 saniye yıkayın.
- 4 Ön tarafına dokunmadan maskeyi çıkarın. Kapalı bir kutuya atın.
- 5 Ellerinizi en az 20 saniye yıkayın.

Kaynak: Angel N. Desai, and Preeti Mehrotra. JAMA, 2020-03-04. doi:10.1001/jama.2020.2331

Solunum Maskesinin Etkili Olması için Gerekli Üç Faktör

- ① Solunum Maskesi doğru bir şekilde takılıp bulaşıcılara maruz kalındığı sürece takılı durmalıdır.
- ② Kullanıcının derisiyle solunum cihazının mührü arasında açıklık kalmaması için solunum maskesi yüze tam oturmalıdır.

- ③ Solunum Maskesi filtresi içinden geçen havadaki partiküllerin %95'inden fazlasını tutmalıdır.

*Eğer maskenizin üzerinde metal bir bölme veya burun için özel bir yer varsa bu bölüm çeneye değil burunun üzerine gelmelidir

Kaynak: Ronald Shaffer, PhD; Jaclyn Krah Cichowicz, MA; Ginger Chew, ScD; and LCDR Joy Hsu, MD, MS. CDCs, 2018. <https://blogs.cdc.gov/niosh-science-blog/2018/01/04/respirators-public-use/>

Toplum için tavsiyeler

Solunum semptomları göstermeyen bireyler:

1. Kalabalık yerlerden kaçınmalıdır;
2. COVID-19 solunum semptomları (öksürük, hapşıрма vs.) gösteren bireylerden en az 1 metre uzakta durmalıdır;
3. Ellerin gözle görülür biçimde kirli olmadığı durumlarda, alkol bazlı el dezenfektanı; ellerin gözle görülür biçimde kirli olduğu zamanlarda ise su ve sabun kullanarak el hijyeni sürekli olarak sağlanmalıdır;
4. Öksürürken veya hapşıırken ağız kâğıt peçete (mendil) veya mendil yok ise kol ile kapatılmalı, kullanıldıktan sonra kâğıt peçete (mendil) atılmalı ve el hijyen tedbirleri uygulanmalıdır
5. Elleri yıkamadan önce ağıza, buruna ve göze dokunmaktan kaçınılmalıdır;
6. COVID-19'a karşı özellikle savunmasız olduklarından, yaşlıları evlerinde veya bakım evlerinde ziyaret etmekten kaçınılmalıdır.

Daha fazla bilgi CDC'nin Sağlık Merkezleri, 2019 Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) olduğundan Şüphelenilen veya Kesinleşen Hastalar için Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Tavsiyelerinde bulunabilir (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Ayakta tedavi gören hastaların bakımı için tavsiyeler

Enfeksiyon önleme ve kontrolün temel ilkeleri ve standart tedbirler, ayakta tedavi ve birinci basamak sağlık hizmeti sunucuları da dâhil olmak üzere bütün sağlık hizmeti ortamlarında uygulanmalıdır. COVID-19 için aşağıdaki tedbirler uygulanmalıdır:

- Triyaj ve erken tanı;

- El ve solunum hijyeninin sağlanması ve solunum semptomları gösteren hastalarda tıbbi maske kullanımının vurgulanması;
- Bütün şüpheli vakalarda temas ve damlacıklara karşı alınan tedbirlerin uygulanması;
- Belirti gösteren hastaların beklemek zorunda kaldıkları durumlarda ayrı bir bekleme alanında beklemelerinin sağlanması;
- Semptomların erken tanınması, kullanılabilecek temel önlemler ve hangi sağlık kuruluşlarına başvurulması gerektiği hususlarında hastaların ve ailelerin eğitilmesi (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Serbest eczane müdahaleleri ve hastalara danışmanlık

Çoğu ülkede erişilebilirlikleri ve geniş coğrafi dağılımları nedeniyle, serbest eczaneler genellikle halkın sağlık bakım sistemiyle ilk temas noktasıdır. Buna hastalık salgınları ve pandemiler de dahildir. Bu nedenle, eczanelerin sadece ilaçlara ve tıbbi cihazlara erişim sağlamada değil, önleyici tedbirler hakkında halkı bilgilendirerek, davranış değişiklikleri ve risk değerlendirmesi yaparak, enfekte olma riski daha yüksek olan bireyleri erken teşhis ederek ve yönlendirerek, halk sağlığında da önemli bir rolü vardır.

Eczacıların genel olarak halka güven vermeleri önemlidir, böylece insanlar kendilerini ve diğerlerini sağlam bilimsel kanıtlara ve rasyonel davranışlara dayanarak koruyabilirler ve panik yapmazlar.

Her durumda, eczacılar ve eczane işgücünün hastalardan ve halktan güvenli bir uzaklıkta durarak ve sıklıkla dokunabilecekleri yüzeyleri dezenfekte ederek kendilerini enfeksiyondan korumaları çok önemlidir.

Enfeksiyon asemptomatik veya semptomatik kişilerden (Ruiyun Li, 2020) bulaşabileceğinden, TÜM müşteriler ve eczaneye giren hastalar için önlem alınması önerilir.

Bir bireyin belirtilerinin değerlendirilmesine ve yakın tarihli seyahat geçmişine ve/veya onaylanmış veya şüphelenilen COVID-19 vakalarıyla temasına dayanarak, eczacılar riski değerlendirmeli ve aşağıdaki tabloya göre müdahale etmeli/tavsiyede bulunmalıdır. (Centro de Informação do Medicamento - CEDIME Portekiz, 2020).

Çok sayıda ülkede, yerel toplum temelli bulaşmanın hastalığın bulaşmasının ana biçimi haline geldiği dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, etkilenen bölgelerden seyahat geçmişi, az sayıda vakaya sahip olan ülkelerde veya salgının ilk aşamasında hâlâ önemli bir kriter olsa da, artık sınırları içinde bulaşma olan ülkelerde triyaj için ilgili bir kriter olmayacaktır.

Kriterler	Müdahale
•Belirti yok (öksürük, ateş veya nefes darlığı) •VE •Onaylanmış veya şüpheli COVID-19 vakalarıyla yakın zamanda bilinen bir temas yok ve etkilenen bölgelere yakın zamanda seyahat geçmişi yok	•Rahatlatın •Önleyici tedbirleri vurgulayın •Sosyal mesafe, ev hapsi ve mümkün olduğunca zorunlu olmayan seyahatlerden (yurtiçi ve uluslararası) kaçınılmasını önerin. •Kanıtı dayalı bilgi ve tavsiye sağlayın (sözlü ve/veya yazılı)
•Belirtiler var (öksürük, ateş veya nefes darlığı) •VE •Onaylanmış veya şüpheli COVID-19 vakalarıyla yakın zamanda bilinen bir temas yok ve etkilenen bölgelere	•Rahatlatın •COVID-19 riskinin olabileceğini bildirin •Mümkün olduğunda hastayı ayrı bir odada izole edin •Hastayı fiziksel olarak muayene etmeyin •Uygun bir solunum maskesi, eldiven ve gözlük kullanımı da dahil olmak üzere kendi

yakın zamanda seyahat geçmişi yok	kendini koruma önlemlerini güçlendirin •Hastanın yüz maskesi kullanması da dahil olmak üzere daha fazla bulaşmayı önlemek için önlemleri vurgulayın •Sıkı sosyal mesafe (aile ve yakın ilişkiler dahil), evde karantina ve en az 14 gün boyunca tüm seyahatlerden (yurtiçi ve yurtdışı) kaçınılmasını önerin •Yüksek risk grubundaki bireylere, test ve takip bakımı ve tedavisi için acil durum numarası veya yardım hattına veya uygun sağlık kuruluşuna başvurmalarını önerin. •Kanıt dayalı bilgi ve tavsiye sağlayın (sözlü ve/veya yazılı)
•Belirti yok (öksürük, ateş veya nefes darlığı) •VE •Onaylanmış veya şüpheli COVID-19 vakalarıyla yakın zamanda bilinen bir temas ve etkilenen bölgelere yakın zamanda seyahat geçmişi	•Rahatlatın •COVID-19 riskinin olabileceğini bildirin •Sıkı sosyal mesafe (aile ve yakın ilişkiler dahil), evde karantina ve en az 14 gün boyunca tüm seyahatlerden (yurtiçi ve yurtdışı) kaçınılmasını önerin •Temas geçmişini hatırlamalarını tavsiye edin •Semptomların teyit edilen veya şüphelenilen vaka ile temasından sonraki 14 gün içinde ortaya çıkması halinde, acil durum numarası veya yardım hattını arayın ve uygun talimatları izleyin. •Kanıt dayalı bilgi ve tavsiye sağlayın (sözlü ve/veya yazılı)
•Belirtiler (öksürük, ateş veya nefes darlığı) •VE •Onaylanmış veya şüpheli COVID-19 vakalarıyla yakın zamanda bilinen bir temas ve etkilenen bölgelere yakın zamanda seyahat geçmişi	•Rahatlatın •COVID-19 riskinin olabileceğini bildirin •Mümkün olduğunda hastayı ayrı bir odada izole edin •Hastayı fiziksel olarak muayene etmeyin •Uygun bir solunum maskesi, eldiven ve gözlük kullanımı da dahil olmak üzere kendi kendini koruma önlemlerini güçlendirin •Hastanın yüz maskesi kullanması da dahil olmak üzere daha fazla bulaşmayı önlemek için önlemleri vurgulayın •Sıkı sosyal mesafe (aile ve yakın ilişkiler dahil), evde karantina ve en az 14 gün boyunca tüm seyahatlerden (yurtiçi ve yurtdışı) kaçınılmasını önerin •Yüksek risk grubundaki bireylere, test ve takip bakımı ve tedavisi için acil durum numarası veya yardım hattına veya uygun sağlık kuruluşuna başvurmalarını önerin. •Kanıt dayalı bilgi ve tavsiye sağlayın (sözlü ve/veya yazılı)
•Etkilenen bölgelere kaçınılamayacak seyahat veya onaylanmış veya şüpheli COVID-19 vakalarıyla kaçınılamayacak temas	• Rahatlatın • Durum ve bulaşma yolları hakkında bilgi verin • Önleyici tedbirleri vurgulayın •(özellikle sık sık el yıkama ve yüzüne dokunmaktan kaçınma) • Uygun bir solunum maskesi kullanımı da dahil olmak üzere

	kendini koruma önlemlerini vurgulayın •Kanıtı dayalı bilgi ve tavsiye sağlayın (sözlü ve/veya yazılı)

Kendini iyi hissetmeyen kişilere evde kalmaları ve çoğu solunum yolu enfeksiyonunun genel önleyici tedbirlerini almaları tavsiye edilmelidir (aşağıdaki özel bölüme bakınız).

Yukarıdaki tablodaki protokol, eczane personeli için eczanede sergilenebilecek bir poster formatında da sunulmaktadır (birden çok dilde ayrı bir dosya olarak sağlanır).

Karantina ve sevk

Birinin COVID-19 akut solunum hastalığı geçirdiğinden şüpheleniyorsanız, hemen gereken desteği sağlayarak hastanın uygun bir sağlık merkezinde gerekli tedaviyi almasını sağlayın. DSÖ aşağıda ayrıca belirtilen durumlar dışında SARS-CoV-2 akut solunum semptomları gösteren bireylerin evde bakım sunulmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Ulusal, bölgesel ve yerel sağlık kurumunuz şüpheli olgular için bir protokol geliştirmiş olabilir; bu durumda protokollerdeki prosedürlere aşina olmanız ve uygulamalarına destek olmanız çok önemlidir. Bu destek gerekli durumlarda şüpheli olguların ayrı bir odada karantina altına alınarak, hastayı uygun bir sağlık kurumuna nakil etmek için gereğince eğitilmiş ve donanımlı olan acil durum hizmetlerine haber vermeyi gerektirebilir.

Eczanede bulunan karantina odasının ideal olarak ayrı bir banyosu olmalı, ayrıca olası kontaminasyonu önlemek ve dekontaminasyonu kolaylaştırmak içinse hastanın bekleme esnasında konforu için gerekli, olabildiğince az sayıda eşya olmalıdır. Şüpheli olgu ilgili sağlık sistemine nakil edildikten sonra hastanın karantinaya alındığı oda ve tuvalet gibi kontamine olması muhtemel diğer bölgeler uygun ürün ve prosedürlerle dekontamine edilmelidir (Aşağıdaki ilgili bölüme bakınız).

Hafif SARS-CoV-2 semptomları gösteren ve enfeksiyon şüphesi bulunan hastaların evde bakımı

Dünya Sağlık Örgütü, sağlık sistemlerinin güvenliği ve kalitesi (hastalarının durumunun kötüleşmesi ihtimaline karşı) ile halk sağlığı güvenliği için şüpheli COVID-19 vakalarının hastane ortamında karantinaya alınması ve izlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Ayakta tedavinin mümkün veya güvenli olmaması (örn. sağlık hizmeti talebine yanıt verebilecek kaynak ve kapasitenin sınırlı olması) veya önceden bilgilendirme sonucu hastaneye kaldırılmanın kabul edilmemesi gibi bazı durumlarda alternatif bir yerde (örn. hastanın evi) sağlık hizmeti sunumu düşünülebilir.

Böyle bir durumda, hasta hafif semptomlar gösteriyorsa ya da kalp veya akciğer hastalıkları, böbrek yetmezliği veya bağışıklık sistemi yetmezliğine yol açan hastalıklar gibi altta yatan başka bir kronik hastalığı olan ve komplikasyon geliştirme riski daha yüksek olan hastalar da evde tedavi edilebilir.

Buna ek olarak hastalar ve aileleri kişisel hijyen, temel enfeksiyon önleme ve kontrol tedbirleri, hasta olduklarından şüphelendikleri aile üyelerine en güvenli bakımın nasıl sağlanacağı ve enfeksiyonun diğer aile üyelerine bulaşmasının nasıl önlenebileceği hususlarında mutlaka eğitilmelidirler. DSÖ'nün ilgili kılavuzunda bulunan tavsiyelere harfiyen uymalıdır.

Şüpheli durumlarda COVID-19 laboratuvar testi

16 Mart 2020'de DSÖ Genel Müdürü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, "Enfeksiyonları önlemenin ve hayat kurtarmanın en etkili yolu bulaşma zincirlerini kırmaktır. Bunu yapmak için, test yaptırmalı ve kendinizi izole etmelisiniz. Bir yangınla gözleriniz kapalı savaşırsınız. Ve kimin enfekte olduğunu bilmiyorsak bu salgını durduramayız. Tüm ülkeler için basit bir mesajımız var: Test yapın, test yapın, test yapın." (Ghebreyesus,

2020)

Şu anda, COVID-19'u (SARS-COV-2 enfeksiyonu) teşhis etmek için ABD, birkaç Avrupa ülkesi, Çin, Kore ve diğer ülkelerde üretilmiş bir kaç test bulunmaktadır. Hepsi, viral genomun farklı kısımlarını hedefleyen karmaşık polimeraz zincir reaksiyonu (PCR) veya ters transkripsiyon polimeraz zincir reaksiyonu (RT-PCR) tekniklerine dayanmaktadır.

Bazı serolojik analizler de geliştirilmektedir ancak şu anda kesinlik açısından moleküler tanı ile, özellikle enfeksiyonun erken evresinde, rekabet edemezler. Bu özellikle bağışıklık yetmezliği olan hastalar ve yaşlılar için geçerlidir. Analitik performans açısından da eşdeğer değildir.

Bir teşhis yöntemi oluşturması istenirse, klinik laboratuvar personeli ulusal sağlık yetkililerinden geçerli öneriler ve gereksinimler hakkında bilgi almalıdır. Aşağıdaki bağlantıda, SARS-CoV-2 için mevcut tanı seçeneklerinin kapsamlı bir listesi bulunmaktadır: <https://www.finddx.org/covid-19/pipeline/>

Testlerin hepsi, viral genom dizilimi veya hedeflenen viral gen(ler)e bağlı hassasiyet açısından eşdeğer değildir. Şu anda piyasadaki çeşitli tanı testlerinin hassasiyetinin bir sınıflandırmasını oluşturmak için güvenilir bir bilimsel veri mevcut değildir.

İlk "hızlı" (hasta başı) test cihazları Mart ayı sonunda pazara giriyor. Şu anda serbest eczaneler, hem nazofaringeal örnekleme hem de COVID-19 (SARS-COV-2) tanı testi konusunda nereye gideceklerini öğrenmeleri için inceleme altındaki hastaları yerel veya ulusal sağlık yetkililerine yönlendirmelidir.

İngiltere'de olduğu gibi bazı hükümetler eczaneler de dahil olmak üzere toplumda bu tür hızlı testlerin kullanılmamasını önermiştir zira COVID-19 enfeksiyonunu bir eczane ortamında teşhis etmek için şu anda bu testlerin güvenilirliği ve uygunluğu hakkında yayınlanmış bir kanıt yoktur.

Bununla birlikte, bazı ülkelerde test ekipmanı ve tesisleri bakımından sınırlı kapasite nedeniyle, bazı düzenleyici kurumlar (ABD Gıda ve İlaç İdaresi gibi) ve hükümetler (İspanya, Çin, İtalya ve Japonya'da) salgın sırasında gerekli tanı kapasitesini artırmak için hızlı testleri onaylamış ve/veya satın almıştır.

Nitelikli hemşire veya tıbbi personel tarafından alınan nazofaringeal numune (burun, boğaz bezleri ve/veya nazofaringeal aspirat) klinik laboratuvarlara gittikten sonra, mevcut testlerin sonuç vermesi genellikle altı saatten az sürer, yeni geliştirilmiş testler ise üç saatten az sürer.

Tanı testi talebinin yerel laboratuvar kapasitelerini aşabileceği durumlarda testler için öncelik sırası kriterleri oluşturulması önerilir ve talepler için triyaj gerekebilir. Bu öncelik kuralları ulusal veya bölgesel yetkili makamlarla birlikte veya kılavuzlarına uyarak hazırlanmalıdır.

Şüpheli vakalardan alınan örneklerin tanı testlerine dahil olabilecek, biyokimya laboratuvarlarında çalışan eczacılar için DSÖ buradan ulaşılacak bir ön kılavuz geliştirmiştir.

Klinik laboratuvar personeli, asemptomatik olsa bile, potansiyel hastalara doğrudan maruz kalmaları nedeniyle, kan veya diğer herhangi bir biyolojik sıvı numunesinin alımı sırasında, ulusal sağlık yetkililerinin önerilerine (cerrahi maskeler giymek ve diğer öneriler) uyarak bulaşmalardan korunmak için her türlü çabayı göstermelidir).

Laboratuvarlar, ülkedeki seçilmiş referans laboratuvarlara biyolojik örneklerin gönderilmesi hususunda laboratuvar çalışanlarına bilgi sağlamak veya örnekleri göndermek ve bu konuda resmi yetkililere danışmak hususlarında son derece dikkatli olmalıdır. DSÖ, üye devletlere bu desteği sağlayabilecek laboratuvarların belirlenmesinde

yardımcı olabilir. COVID-19 testi için tüm numuneler, Birleşmiş Milletler Kategori B model nakliye yönetmeliklerine uygun olarak paketlenip taşınmalıdır. Numune nakli için UN 3373 ambalajı kullanılmalıdır.

Daha fazla bilgiyi, ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri - Yeni 2019 Korona Virüsü (2019-nCoV) İncelemesi Altındaki Hastalarda Biyolojik Numune Alımı, Taşınması ve Test Edilmesi için Ön Kılavuzdan bulabilirsiniz. (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Önemli ilaç, ekipman ve tıbbi sarfların depolanmasının sağlanması

Eczaneler, COVID-19 salgınının önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için hastalığın tanı, tedavi ve önlenmesinde kullanılan ilaçların ve sağlık destek ekipmanlarının sağlanmasını garanti etmelidir.

Eczanelerde bu salgın için önemli ilaçların satın alınması, depolanması ve dağıtım işlerini düzenlemek ve klinik uygulamada gerekli ilaçları temin etmek ve envanteri belirlemek için bir eczacı belirlenmelidir.

Antiviral ilaçlar, antimikrobiyal ajanlar, antipiretikler, analjezikler ve hastanelerdeki kortikosteroidler ile diğer bazı ilaç kategorileri listededir. Tıbbi cihazların (termetreler, maskeler ve hastanede diğer koruyucu ekipman (örn. Solunum maskeleri, eldivenler ve gözlükler) yeterli şekilde temin edilmelidir.

FIP'in "COVID-19: Klinik bilgi ve tedavi kılavuzu" (Erişim adresi: www.fip.org/coronavirus) ile Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen listeyi Ek 1'de bulabilirsiniz. Önemli tıbbi sarf, ekipman ve kişisel koruma malzemeleri için yine Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen listeye Ek 2 'de ulaşabilirsiniz.

Hastaların veya karantina altındaki kişilerin zorunlu olarak evde tutulması durumunda, eczaneler, yalnızca COVID-19'un tedavisi için değil, aynı zamanda uzun süreli bulaşıcı hastalıklar gibi diğer durumların da tedavisi için eve teslim yoluyla ilaçlara erişimde önemli bir rol oynayabilir.

Temizlik ve dezenfeksiyon yönetimi

COVID-19 virüsü damlacıklar ve temas yolu ile bulaştığı için hastane ve eczanelerde kontamine olması muhtemel alanlar dezenfekte edilmelidir. SARS-CoV ve MERS-CoV üzerine yapılan çalışmalar, SARS-CoV-2 virüsünün ultraviyole ışığa (UV) ve yüksek sıcaklığa (30 dakika, 56°C) duyarlı olduğunu göstermektedir (Cinatlı J Rabenau HF, 2005). Ayrıca, SARS-CoV-2 virüsünü %75 etanol, klor içeren dezenfektanlar, perasetik asit ve kloroform etkili bir biçimde deaktifte etmektedir. Klorheksidin ise SARS-CoV-2 deaktifasyonunda fazla etkili bulunmamıştır.

Kampf ve arkadaşları, 22 çalışmanın analizinden, Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS) koronavirüsü, Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) koronavirüsü veya endemik insan koronavirüsleri (HCoV) gibi insan koronavirüslerinin metal, cam veya plastik gibi cansız yüzeylerde dokuz güne kadar kalabileceği ancak etanol (%62-71'de bile),%0,5 hidrojen peroksit veya %0,1 sodyum hipoklorit ile yüzey dezenfeksiyon prosedürleriyle bir dakika içinde etkili bir şekilde inaktifte edilebileceği sonucuna ulaşmıştır. (Kampf G, 2020)

Bununla birlikte, SARS-CoV-2 (Neeltje van Doremalen, 2020) ile yapılan çalışmalarda daha yeni kanıtlar, virüsün aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi virüsün farklı malzemeler üzerinde 72 saate kadar stabil ve canlı kaldığını bildirmektedir:

Yüzey/aerosol tipi	Yaşama süresi	Yarı-ömür
Aerosoller	3 saate kadar	1,1-1,2 saat
Paslanmaz çelik	48-72 saate kadar	5,6 saat
Karton/kâğıt	24 saate kadar	3,46 saat
Plastik	72 saate kadar	6,8 saat
Bakır	4 saate kadar	0,7 saat

Bu bulgular, bu bulaşma biçimlerinin nozokomiyal yayılma ve süper yayılma olaylarıyla ilişkilendirildiği SARS-CoV-1 ile ilgili bulguları yansıtır salgın hafifletme çabaları için bilgi sağlamaktadır. (Neeltje van Doremalen, 2020)

Eczane personeli tüm çalışma ortamlarını, kullandıkları nesne ve ekipmanları mevcut temizlik ve dezenfektan kılavuzları ile ilgili yönetmeliklere uygun olarak dikkatlice temizlemelidir (Çin Eczacılar Birliği, 2020)

Dezenfektanlar ve kontamine nesnelere sıklıkla uygulanan yöntemler için Ek 4 'e bakınız.

Buna ek olarak, ABD'nin Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, inceleme altındaki kişilerin veya COVID-19 olduğu onaylanmış kişilerin bulunduğu veya kendi başına tecrit edilebileceği evlerin temizlenmesi ve dezenfeksiyonu hakkında ayrıntılı öneriler içeren bir kılavuz yayımlamıştır. Kılavuz, virüsün ortamlarda hayatta kalmasını sınırlamayı amaçlamaktadır. Bu belge, temizleme ve dezenfekte etme arasında önemli bir ayrım yapmaktadır:

- **Temizlemek**, mikropların, kirin ve yabancı maddelerin yüzeylerden uzaklaştırılması anlamına gelir. Temizlik mikropları öldürmez, ancak sayılarını ve enfeksiyon yayma riskini azaltır
- **Dezenfekte etmek**, yüzeylerdeki mikropları öldürmek için kimyasalların kullanılması anlamına gelir. Bu işlem kirli yüzeyleri veya mikropları mutlaka temizlemez ancak temizlendikten sonra bir yüzeydeki mikropları öldürerek, enfeksiyon yayılma riskini daha da azaltabilir. (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Enfeksiyon kontrolü: Diğer önlemler

1. Solunum hijyeni tedbirleri herkes, özellikle de hastalar tarafından her zaman uygulanmalıdır. Solunum hijyeni, el hijyenine ek olarak öksürük veya hapşırma sırasında maske, mendil veya kol kullanılarak ağzı ve burnu kapatmak anlamına gelmektedir
2. Ağzı veya burnu kapatmada kullanılan materyaller atılmalı veya atılmayacaksa sabun veya deterjan ile su kullanılarak gereğince yıkanmalıdır.
3. Vücut sıvılarına, özellikle ağız ve solunum salgılarına ve dışkıya doğrudan temas etmekten kaçınılmalıdır. Ağız bölgesine veya solunum yollarına bakım sağlarken veya dışkı, idrar ve atıklar ile uğraşırken tek kullanımlık eldivenler kullanılmalıdır. Eldiven kullanımından önce ve sonra mutlaka el hijyeni tedbirleri uygulanmalıdır.
4. Hastalar veya hasta bakımı sırasında kullanılmış olan atık eldiven, peçete, maske ve diğer tıbbi atıklar, diğer atıklarla birleştirilmeden önce hastanın bulunduğu odada üzeri kapalı ayrı bir kaba koyulmalıdır
5. Hastaya tahsis edilen ortamda bulunan kontamine eşyalar (örn., diş fırçası, yemek kapları, bulaşıklar, havlular, el bezleri, nevresim vb.) ile hastadan virüs bulaşmasını sağlayabilecek temastan kaçınılmalıdır. Yemek kapları ve bulaşıklar sabun veya deterjan ve su ile temizlenmelidir; bu durumda yeniden kullanılmalarında bir sakınca yoktur.
6. Komodin ve yatak başlığı gibi hastanın bulunduğu odada bulunan ve hasta tarafından sürekli dokunulan yüzeyler, 1:99 (h/h) seyreltilmiş çamaşır suyu çözeltisi (%1 çamaşır suyu ve %99 su) ile düzenli olarak dezenfekte edilmelidir).
7. Banyo ve tuvalet yüzeyleri, 1:99 (h/h) seyreltilmiş çamaşır suyu çözeltisi (%1 çamaşır suyu ve %99 su) içeren dezenfektanlar ile günde en az bir kere temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. Kişiler, özellikle tuvaleti kullandıktan

sonra (mikropların yayılmasını önlemek için sifonu çekmeden önce tuvalet kapağını aşağıya indirerek) titiz, düzenli ve sık sık hijyen uygulamalıdır. (Sağlığı Koruma Merkezi Hong Kong, 2020)

8. Hastaların bütün kıyafetleri, yatak giysileri, havluları vb. çamaşır deterjanı ve 60-90 °C arasında su ile yıkanmalı ve iyice kurulanmalıdır. Kontamine nevresimler ayrı bir çamaşır sepetine konulmalı ve kirli çamaşırlar asla sallanmamalıdır. Ülkeler, atıkların mümkün olan her yerde denetlenmeyen bir açık çöplükte değil, sıhhi bir çöp sahasında bertaraf edilmesini sağlayacak tedbirleri değerlendirebilir. Hijyenik olmayan maske ve eldivenlerin yeniden kullanımının önlenmesi ve kontamine materyaller ile doğrudan temastan kaçınılması gibi tedbirlerin uygulanması gerekli olabilir.
9. Vücut sıvıları ile kirletilmiş yüzeyleri, giysileri ve çarşafları temizlerken tek kullanımlık eldivenler ve korunma giysileri (plastik önlük) giyilmelidir. Ayrıca, eldiven kullanımından önce ve sonra el hijyen tedbirleri uygulanmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Solunum yolu hastalıkları salgınlarının önlenmesi ve kontrolüne ilişkin genel rehberlik için danışılacak başka bir yararlı belge DSÖ tarafından hazırlanmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 2014)

Enfeksiyon kontrolü: El yıkama ve el temizliği

Eczacılar, düzenli ve doğru el yıkamanın önemi üzerine farkındalık oluşturarak ve alkol bazlı el dezenfektanlarını depolayarak veya hazırlayarak halk sağlığının korunmasında önemli roller üstlenebilir.

Virüsün yayılmasının engellenmesi için el hijyeni son derece önemlidir. El hijyeni DSÖ tarafından önerilen doğru el yıkama tekniği uygulanarak, su ve sabun veya alkol bazlı el dezenfektanı kullanarak sağlanmalıdır.

DSÖ el dezenfektanlarının %80 oranında etanol veya %75 oranında izopropil alkol içermesini önermektedir.

Alkol bazlı dezenfektan formülasyonlarının hazırlanması

Hesaplamalar ve formülasyon yöntemleri de dahil olmak üzere el dezenfektanlarının nasıl hazırlandığı hakkında ayrıntılı bilgi için Dünya Sağlık Örgütü'nün "DSÖ Yerel Üretim Kılavuzu-El Dezenfektanı Formülasyonları" kılavuzuna başvurulabilir. Daha hızlı erişim için kılavuzu Ek 3'te bulabilirsiniz).

Erişim adresi:

<https://www.who.int/gpsc/5may/Guide to Local Production.pdf>

Bilgi kaynağı olarak eczaneler

Yerel bilgi gereksinimini karşılamak için eczacılar ve eczacılık meslek örgütleri bilgilendirme materyalleri (poster, el ilanı, internet sitesi, kısa mesaj, mobil uygulama bildirimleri vb.) geliştirebilir; ayrıca okul gibi toplumsal merkezlerle soru-cevap etkinlikleri düzenleyebilirler.

Farklı senaryolarda eczacıların sunabilecekleri farklı tavsiyeler için FIP küçük bir poster hazırlamıştır.

FIP ayrıca bu materyallere ve diğer kaynaklara erişilebilecek bir web sitesi hazırlamıştır. Gelişmelerden haberdar olmak için www.fip.org/coronavirus adresini düzenli olarak takip edebilirsiniz. Farklı dillerde geliştirilmiş FIP materyallerine ek olarak, bu internet sitesi, Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen İngilizce ve Çince belgeleri de içermektedir.

Bunlara ek olarak, diğer bilgi ve kaynaklar bölümünde, iletişim için geliştirilen farklı dillerde

uluslararası kaynakları çevrimiçi olarak bulabilirsiniz.

Endişelerin giderilmesi: Yolculuk etmek

İnsanlar COVID-19 bulaşmış biri ile aynı uçağa, gemiye veya taşıta binmekten çekinebilir ve bu konu ile ilgili eczacılara danışabilirler.

COVID-19 virüsünün dünya çapında yayılması arttıkça, halka zorunlu olmayan tüm seyahatleri ertelemeleri tavsiye edilmektedir.

İnsanlar seyahat ederken aşağıdaki sağlık tavsiyelerine dikkat etmelidir:

1. COVID-19 virüsünün toplumda yaygın olarak bulaştığı herhangi bir yere seyahat etmekten kaçının;
2. COVID-19 virüsünün toplumda aktif olarak bulaştığı ülkelere/bölgelere seyahat ederken, ateş veya solunum semptomları olan kişilerle yakın temastan kaçının. Onlarla temas kurmak kaçınılmazsa, cerrahi maske takın ve ülkenize döndükten 14 gün sonrasına kadar böyle yapmaya devam edin;
3. Hastaneleri ziyaret etmekten kaçının. Bir hastaneyi ziyaret etmeniz gerekirse, cerrahi maske takın ve kişisel ve el hijyenine dikkat edin;
4. Hayvanlara (av hayvanları dahil), kümes hayvanlarına/kuşlara ve dışkılarına dokunmaktan kaçının;
5. Pazarları, canlı tavuk pazarlarını ve çiftlikleri ziyaret etmekten kaçının;
6. Av hayvanı eti tüketmeyin ve av hayvanı etinin servis edildiği lokantaları ziyaret etmeyin;
7. Düzgün pişirilmiş, yıkanmış veya soyulmamışsa, süt, yumurta ve et gibi çiğ veya az pişmiş hayvansal ürünleri veya hayvan salgıları ve dışkıları (idrar gibi) veya kirlenmiş ürünler bulaşmış gıdaları tüketmekten kaçınmak gibi gıda güvenliği ve hijyen kurallarına uyun;
8. Seyahat ederken kendinizi iyi hissetmiyorsanız, özellikle ateş veya öksürük varsa, cerrahi maske takın, otel personeline veya tur refakatçisine haber verin ve hemen tıbbi yardım alın; ve
9. Ülkenize döndükten sonra, ateş veya başka belirtiler olursa derhal bir tıp uzmanına danışın, yakın tarihli seyahat geçmişi ve hayvanlara maruz kalma durumlarını bildirin ve hastalığın yayılmasını önlemek için cerrahi maske takın.

Böyle bir durumda, grip ve diğer solunum yolu hastalıkları patojenleri gibi, COVID-19'un insanlar arasında ancak hasta bir insanın öksürme veya hapsirmesi sırasında oluşan damlacıklar yoluyla bulaşabileceğini hatırlatmakta yarar vardır. Bu durumun seyahat esnasında gerçekleşme olasılığı yüksektir.

Dolayısıyla ateş ve öksürük şikayetleri olan hastalara yolculuk etmemeleri yönünde tavsiye verilmelidir.

Bazı ülkeler, daha ileri değerlendirme ve tedavi için semptomatik yolcuların erken tespiti amacıyla seyahatleri kısıtlamak veya yolcuları taramak için önlemler almakta ve böylece uluslararası trafikle etkileşimi en aza indirirken hastalığın başka ülkelere taşınmasını önlemektedir.

Tarama şunları içerir: belirtilerin ve semptomların kontrol edilmesi (38° C'nin üzerindeki ateş, öksürük); etkilenen bölgelerden gelen solunum yolu enfeksiyonu semptomları olan yolcularla görüşme; semptomatik yolcuların daha ileri tıbbi muayeneye yönlendirilmesi ve ardından SARS-CoV-2 testi; ve teyit edilen vakaların izolasyon ve tedavi altında tutulması. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Kaynakça

Associação Nacional das Farmácias de Portugal. (2020). *Portuguese community pharmacies: Preventive and security good practices for COVID-19*. Lisbon: ANF.

Centers for Disease Control and Prevention. (06 de March de 2020). *Environmental cleaning and Desinfection Recommendations. Interim recommendations for US Households with Suspected/confirmed Coronaviruses Disease 2019*. Fonte: Centers for Disease Control and Prevention: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/home/cleaning-disinfection.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (7 de March de 2020). *Interim Clinical Guidance for Management of Patients with Confirmed Coronavirus Disease (COVID-19)*. Fonte: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/clinical-guidance-management-patients.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (31 de January de 2020). *Interim Guidance for Healthcare Professionals*. Acesso em 1 de February de 2020, disponível em CDC - 2019 Novel Coronavirus: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/hcp/clinical-criteria.html#foot1>

Centers for Disease Control and Prevention. (10 de March de 2020). *Interim Infection Prevention and Control Recommendations for Patients with Suspected or Confirmed Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in Healthcare Settings*. Fonte: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/infection-control/control-recommendations.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fcoronavirus%2F2019-ncov%2Fhcp%2Finfection-control.html

Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *Three Key Factors Required for a Respirator to be Effective*. Fonte: <https://www.cdc.gov/niosh/npptl/pdfs/KeyFactorsRequiredResp01042018-508.pdf>

Centre for Health Protection Hong Kong. (2020). *Frequently Asked Questions on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. Fonte: <https://www.chp.gov.hk/en/features/102624.html>

Centro de Informação do Medicamento - CEDIME Portugal. (2020). *Plano de contingência COVID-19 - Farmácia*. Lisbon: CEDIME.

Chinese Pharmaceutical Association. (2020). *Coronavirus SARS-CoV-2 Infection: Expert Consensus on Guidance and Prevention Strategies for Hospital Pharmacists and the Pharmacy Workforce (2nd Edition)*. Beijing: Chinese Pharmaceutical Association.

Cinatl J Rabenau HF, M. B. (2005). Stability and inactivation of SARS coronavirus[J]. *Med Microbiol Immunol*, 194((1-2)), 1-6. Fonte: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15118911>

Federfarma. (12 de March de 2020). *Emergenza coronavirus e consegna farmaci a domicilio, iniziativa Croce Rossa Italiana in collaborazione con Federfarma*. Fonte: Federfarma.it: <https://www.federfarma.it/Edicola/Filodiretto/VediNotizia.aspx?id=20996>

Ghebreyesus, T. A. (16 de March de 2020). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 16 March 2020*. Fonte: World Health Organization: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---16-march-2020>

INFARMED - Autoridade Nacional do Medicamento e Produtos de Saúde. (2020). *Orientações técnicas para farmácias no âmbito da pandemia COVID-19*. Lisbon: INFARMED.

Kampf G, T. D. (2020). Persistence of coronaviruses on inanimate surfaces and its inactivation with biocidal agents. *J Hosp Infect*. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jhin.2020.01.022>

Neeltje van Doremalen, D. H.-S. (17 de March de 2020). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *New England Journal of Medicine*. Fonte: <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMc2004973>

Ruiyun Li, S. P. (16 de March de 2020). Substantial undocumented infection facilitates the rapid dissemination of novel coronavirus (SARS-CoV2). *Science*. doi:10.1126/science.abb3221

Shuo Feng, C. S. (20 de March de 2020). Rational use of face masks in the COVID-19 pandemic. *The Lancet*. Fonte:

<https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2213-2600%2820%2930134-X>

US Department of Labor - Occupational Safety and Health Administration. (2020). *Guidance on Preparing Workplaces for COVID-19*. Fonte: <https://www.osha.gov/Publications/OSHA3990.pdf>

World Health Organization. (2009). *Natural Ventilation for Infection Control in Health-Care Settings*. Fonte: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK143284/pdf/Bookshelf_NBK143284.pdf

World Health Organization. (April de 2010). *Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations*. Fonte: https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

World Health Organization. (2014). *Infection prevention and control of epidemic-and pandemic-prone acute respiratory infections in health care. WHO Guidelines*. Fonte: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112656/9789241507134_eng.pdf?sequence=1

World Health Organization. (28 de January de 2020). *Advice on the use of masks in the community, during home care and in health care settings in the context of the novel coronavirus (2019-nCoV) outbreak*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)-outbreak](https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak)

World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: When and how to use masks*. Fonte: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>

World Health Organization. (20 de January de 2020). *Home care for patients with suspected novel coronavirus (nCoV) infection presenting with mild symptoms and management of contacts*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts](https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-(ncov)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts)

World Health Organization. (24 de January de 2020). *Updated WHO advice for international traffic in relation to the outbreak of the novel coronavirus 2019-nCoV*. Fonte: https://www.who.int/ith/2019-nCoV_advice_for_international_traffic/en/

World Health Organization. (25 de January de 2020). *Infection prevention and control during health care when novel coronavirus (nCoV) infection is suspected: interim guidance*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-is-suspected-20200125](https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-(ncov)-infection-is-suspected-20200125)

EK 1: COVID-19 tedavisinde önemli ilaçlar listesi

FIP tarafından eklenen parasetamol kısmı dışında aşağıdaki liste, Çin Eczacılar Birliği tarafından oluşturulmuştur. Her tedavi seçeneğinin gerekçesi ve referansları için FIP internet sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye ulaşabilirsiniz (Çin Eczacılar Birliği, 2020). Not: Bu liste sadece referans almak içindir, tıbbi kurumlar kendi koşulları doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapabilir

Tedavi türü	İlaç	Dozaj şekli ve özellikleri
Antiviral tedavi	Rekombinant İnsan İnterferonu	Rekombinant İnsan İnterferonu α-2a Enjeksiyon: 3 milyon IU, 5 milyon IU Rekombinant İnsan İnterferonu α-2b Enjeksiyon Rekombinant İnsan İnterferonu α- 2b Enjeksiyon (P.putida): 3 milyon IU, 5 milyon IU
	Lopinavir/Ritonavir	Kapsül: Lopinavir 200 mg, Ritonavir 50 mg
	Ribavirin	Enjeksiyon: 0,1 g/1 mL
Antimikrobiyal ajanlar	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Antipiretik ve analjezik tedavi	İbuprofen	Tablet; Granül: 0,1g; 0,2g Kapsül: 0,2 g Kontrollü salım (Tablet, Kapsül): 0,3 g Süspansiyon: 1,2 g/60 mL, 2 g/100 mL
	Parasetamol / asetaminofen	Günde 4 grama kadar
	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Kortikosteroidler (<i>hastanın bireysel durumu göz etilerek sadece gerçekten gerekli olduğunda</i>)	Metilprednisolon	Tablet: 4mg (Sodyum Süksinat) Steril enjeksiyonluk toz: 40 mg, 500 mg
İntestinal mikroekolojik preparat	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Diğer gastrointestinal tedaviler	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Öksürük kesici tedavi	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Balgam giderici tedavi	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Astım tedavisi	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Çin patentli ilaçlar	Huoxiangzhengqi	Yumuşak kapsül: 0,45 g Pilül: 2,6 g Konsantre pilül: 8 pilül 3 g bitkisel dilime eş değer Tentür: 10 mL Oral Çözelti: 10 mL
	Jinhua Qinggan	Granül: 5 g (17,3 g bitkisel dilime eş değer)
	LianhuaQingwen	Kapsül: 0,35 g Granül: 6 g
	ShufengJiedu	Kapsül: 0,52 g
	Fangfengtongsheng	Konsantre pilül: 8 pilül, 6 g bitkisel dilime eş değer Seyreltilmiş pilül: 6 g Granül: 3 g
	Xiyanping	Enjeksiyon: 50 mg/2 mL, 125 mg/5 ml
	Xuebijing	Enjeksiyon: 10 mL
	Shenfu	Enjeksiyon: 10 mL
	Shengmai	Enjeksiyon: 10 mL, 20 mL

EK 2: Önemli ekipman, araç ve kişisel korunma ekipmanları listesi

Aşağıdaki liste, Çin Eczacılar Birliği tarafından özellikle hastane eczanesi ortamında uygulanabilmesi için oluşturulmuştur. Daha fazla bilgi için FIP internet sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye ulaşabilirsiniz (Çin Eczacılar Birliği, 2020).

Kategori		İsim
Tesis	Gerekli	İzole dağıtım penceresi
	İsteğe bağlı	Biyolojik güvenlik kabini
Ekipman	Gerekli	UV Lamba
		Hava sterilizasyonu
		Vücut ısı ölçme ekipmanı
		Yüksek basınçlı buhar sterilizatörü
		Transfer kutusu
	İsteğe bağlı	Akıllı dağıtım ekipmanları
Kişisel korunma ekipmanı	Gerekli	Tıbbi korunma maskesi
		Tek kullanımlık çalışma kepi
		Tek kullanımlık eldivenler
		Korunma tulumu
	İsteğe bağlı	Tıbbi cerrahi maske
		Tıbbi korunma maskesi (N95 maske veya eşdeğeri)
		Yüz koruyucusu
		Ayrı güç kaynağı bulunan hava beslemeli respiratör
		<i>İsteğe bağlı toz filtresi kutusu veya filtre deposu da bulunabilir.</i>
		Koruyucu gözlük
		Uzun kollu kalın lastik eldiven
		Çalışma ayakkabısı
		Lastik bot
		Su geçirmez bot kılıfı
		Tek kullanımlık ayakkabı kılıfı
		Tıbbi amaçlı önlük
		Su geçirmez önlük
		Su geçirmez karantina önlüğü

EK 3: El dezenfektanı hazırlamak için DSÖ kılavuzu

Kaynak: Yerel üretim kılavuzu: DSÖ'nün Tavsiye Ettiği El Yıkama Formülasyonları (Dünya Sağlık Örgütü, 2010)

Gerekli malzemeler (Küçük hacimli üretim)

FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
• %96 Etanol • %3 Hidrojen peroksit • %98 Gliserol Steril distile veya kaynatılmış soğuk su	• %99,8 İzopropil alkol • %3 Hidrojen peroksit • %98 Gliserol Steril distile veya kaynatılmış soğuk su

- 10 litrelik vida dişli tıkaçlı cam veya plastik şişe (1), veya
- 50 litrelik plastik tank (sıvı seviyesinin görülebilecek şekilde yarı saydam, tercihen polipropilen veya yüksek yoğunluklu polietilen) veya
- 80–100 litre kapasiteli paslanmaz çelik tank (taşma olmadan karıştırmak için) (3, 4)
- Karıştırmak için tahta, plastik veya metal bir kürek (5)
- Hacim ölçümü için mezür veya ölçüm kabı (6, 7)
- Plastik veya metal huni
- 100 mL'lik sızdırmaz kapaklı plastik şişe (8)
- 500 mL'lik vidalı kapaklı cam veya plastik şişe (8)
- Alkolmetre ve sıcaklık ölçer (9, 10, 11)

NOT

- Gliserol nemlendirici olarak kullanılmaktadır; ucuz ve kolay erişilebilir, su ve alkolle karışabilen, toksisite oluşturmeyen ve herhangi bir alerjik reaksiyonu tetiklememesi kaydıyla diğer cilt yumuşatıcılar da kullanılabilir.
- Hidrojen peroksit: kontamine edici bakteri sporlarının hazırlanan çözeltiden temizlenmesi için kullanılmaktadır ve çözelti için bir etken madde değildir.
- Her iki formülasyona da eklenen katkı maddeleri açık olarak etiketlenmelidir; ağızdan alınma olasılığına karşı içeriktekiler toksik olmamalıdır.
- Diğer sıvılardan ayırt edebilmek için çözeltiye renklendirici maddeler eklenebilir; ancak, bu maddeler toksisite oluşturmamalı, alerjik reaksiyonları tetiklememeli veya antimikrobiyal etkileri engellememelidir. İlave parfüm veya boya eklenmesi, alerjik reaksiyonları tetikleme riski nedeniyle önerilmemektedir.

10 LİTRELİK PREPARAT HAZIRLAMA YÖNTEMİ

10 litrelik vida dişli tıkaçlı cam veya plastik şişeler bu işlem için uygundur.

Majistral Reçeteler

FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
• %96 Etanol: 8333 mL • %3 Hidrojen peroksit: 417 mL • %98 Gliserol: 145 mL	• %99,8 İzopropil alkol: 7515 mL • %3 Hidrojen peroksit: 417 mL • %98 Gliserol: 145 mL

Hazırlama basamakları:

1. Basamak: Kullanılacak alkol mezür veya ölçüm dereceli geniş bir kap ile hazırlama tankına dökülür

4. Basamak: Alkol, hidrojen peroksit ve gliserol eklenmiş hazırlama tankı 10 litre işaretine kadar steril distile veya kaynamış soğuk su ile doldurulur.

2. Basamak: Mezür ile hidrojen peroksit eklenir.

6. Hazırlanan çözelti hafifçe sallanarak veya uygun bir aparat (kürek) kullanılarak karıştırılmalıdır.

3. Basamak: Bir mezür yardımı ile gliserol eklenir. Gliserol viskoz olduğu ve silindirin kenarlarına yapışacağı için mezür steril distile veya kaynamış soğuk su ile çalkalandıktan sonra kalıntı hazırlama tankına aktarılmalıdır.

7. Basamak: Karıştırılan çözelti hemen muhafaza edilecekleri 500 veya 100 ml hacimli kapaklı şişelere aktarılmalı ve kullanmadan önce 72 saat bekletilmelidir. Bekletme boş kaptaki veya çözeltide olası sporların ortadan kaldırılmasını sağlar.

Ürün içerikleri

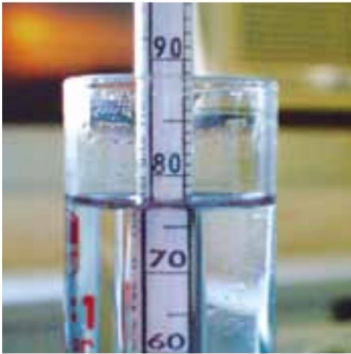
FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
Son konsantrasyon (h/h): * %80 Etanol * %1,45 Gliserol * %0,125 Hidrojen peroksit	Son konsantrasyon (h/h) • %75 İzopropil alkol • %1,45 Gliserol • %0,125 Hidrojen peroksit

Kalite kontrol

1. Analiz sertifikasının bulunmadığı durumlarda alkol titrasyonunu sağlayabilmek için (örn., yerel üretimde), üretim öncesi alkol konsantrasyonu alkolmetre ile ölçülmeli ve önerilen konsantrasyona ulaşabilmek için gerekli ayarlamalar yapılmalıdır.

2. Etanol veya izopropanol çözeltisi kullanıldıysa, üretim öncesi analiz zorunludur. İşlem sonunda çözelti kullanılmadan önce, alkolmetre kullanılarak alkol konsantrasyonu mutlaka ölçülmelidir. Hedeflenen son konsantrasyon düzeyinin ± 5 kabul edilebilir sınırlar dahilindedir (etanol için %75– %85).

3. Bu bilgilendirme broşüründe görseli kullanılan alkolmetre, etanol kullanımı içindir. Eğer, alkolmetre izopropanol çözeltisini kontrol etmek için kullanılacaksa, ölçek 25°C sıcaklıkta % 75'lik çözelti için %77 ($\pm 1\%$) olarak görülecektir.

Genel bilgiler

Etiketleme ulusal kılavuzlara uygun olmalı ve aşağıdaki bilgileri içermelidir:

- “Kurum adı”.
- DSÖ tarafından önerilen el dezenfektanıdır.
- Sadece harici kullanım içindir. (KIRMIZI ETİKET)
- Göze temastan kaçının.
- Çocukların ulaşamayacağı yerde muhafaza ediniz.
- Üretim tarihi ve (varsa) seri numarası
- Kullanım: Bir avuç dolusu el dezenfektanı alınır, ellerin bütün yüzeylerine uygulanır ve kuruyana kadar eller ovalanır.
- Bileşim: Etanol veya İzopropanol, gliserol ve hidrojen peroksit
- Yanıcı: Ateş ve sıcaktan uzak tutunuz!

Üretim ve depolama tesisleri:

- En uygun üretim ve depolama, klimalı veya soğuk odalarda gerçekleştirilmelidir. Bu odalarda ateş yakılmasına veya sigara içilmesine kesinlikle izin verilmemelidir.
- DSÖ tarafından önerilen el dezenfektanı formülasyonlarının üretimi, yerel düzeyde veya özel klima ve havalandırması bulunmayan merkezi eczanelerde 50 litreden fazla miktarlarda yapılmamalıdır.
- Saf etanol çok yanıcı olduğu ve 10°C gibi düşük sıcaklarda bile alev alabildiği için, üretim tesislerinde etanol hemen yukarıda belirtilen konsantrasyon düzeyine seyreltmemelidir. %80 etanolün (h/h) ve %75 izopropil alkolün (h/h) yanma noktaları sırasıyla 17,5°C ve 19°C'dir.
- Malzemeler ve son ürün ulusal güvenlik kılavuzları ve yerel yasal gerekliliklere uygun olarak muhafaza edilmelidir.

EK 4: SARS-CoV-2 virüsünün aerosoller ve farklı yüzeylerde kalabilme süresi ve sıklıkla kontamine olan eşyalar için dezefektan listesi

Yüzey türü / aerosol	Kalma süresi	Yarılma süresi
Aerosoller	3 saate kadar	1,1-1,2 saat
Paslanmaz çelik	48-72 saate kadar	5,6 saat
Karton/kâğıt	24 saate kadar	3,46 saat
Plastik	72 saate kadar	6,8 saat
Bakır	4 saate kadar	0,7 saat

Kaynak: (Neeltje van Doremalen, 2020)

Aşağıdaki liste Çin Eczacılar Birliği tarafından oluşturulmuştur. Daha fazla bilgi için FIP sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye başvurun (Çin Eczacılar Birliği, 2020)

Dezenfekte edilecek	Dezenfektan türü	Alternatif
Çevresel eşya yüzeyleri	Klorin içeren dezenfektan (1.000 mg/L), klorin dioksit (500 mg/L), %75 alkol	Tek kullanımlık (kullan-at) emici malzeme(ler)
Eller	Alkol içeren çabuk kuruyan el dezenfektanı, klorin içeren dezenfektan, hidrojen peroksit	
Cilt	%0,5 iyot bazlı dezenfektan, hidrojen peroksit	
Mukoza	%0,05 iyot bazlı dezenfektan	
İç mekân havası	Perasetik asit, klorin dioksit, hidrojen peroksit	
Kirleticiler	Klorin içeren dezenfektan (5.000-20.000 mg/L), su emme kapasitesi olan dezenfektan veya çamaşır suyu tozu	
Tekstil ürünleri (Nevresim ve giysi gibi)	Klorin içeren dezenfektan (500 mg/L), etilen oksit	
Peçeteler	Etilen oksit	

Geçerlilik

Bu belge, 5 Şubat 2020 tarihine kadar toplanan kanıtlar temel alınarak hazırlanmıştır. 12 Şubat 2020 tarihinde virüs ve hastalık terminolojisine göre ve 26 Mart 2020’de elde edilen yeni verilere göre güncellenmiştir.

Sorumluluk

Bu belge Dünya Sağlık Örgütü, ABD ve Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri gibi saygın kuruluşlardan elde edilen mevcut veri ve tavsiyeler ışığında hazırlanmıştır. COVID-19 hakkında sahip olunan veriler hızla değişmektedir ve buna bağlı olarak bu tavsiyeler de değişebilir. Her ne kadar FIP bu kılavuzları güncel tutmak için var gücüyle çalışsa da en güncel gelişmeler ve bilgiler için bu kuruluşların internet sitesini ziyaret etmenizi tavsiye ediyoruz.

Teşekkürler

FIP, bu belgeyi hazırlayan aşağıdaki isimlere teşekkürlerini sunar:

Başkan: Jane Dawson, FPS – FIP Askeri ve Acil Durum Eczacılığı Bölümü, Yeni Zelanda

Marwan Akel, Lübnan Uluslararası Üniversitesi, Lübnan

Julien Fonsart, FIP Klinik Biyoloji Bölümü Başkanı, Fransa

Scarlett Pong, Hong Kong Eczacı Odası

Eduardo Savio, Uruguay Eczacı ve Kimyacılar Birliği, Uruguay

Lars-Åke Söderlund, FIP Serbest Eczacılık Bölüm Başkanı, İsveç

Gonçalo Sousa Pinto, FIP Uygulama Gelişim ve Dönüşüm Öncüsü

Jacqueline Surugue, FIP İkinci Başkanı, Hastane Eczacısı, Fransa

Zhao Rongsheng, Pekin Üniversitesi Hastanesi, Eczane Bölümü; Çin Eczacılar Birliği Hastane Eczacılığı Bölümü İkinci Başkanı; Çin Eczacılar Birliği Kanıta Dayalı Eczacılık Bölümü Başkanı, Çin

“Bu belge İngilizce’den Türkçe’ye Türk Eczacıları Birliği tarafından çevrilmiştir. Orijinal metin ile çevirinin ayrıştığı durumlarda orijinal metin esas alınmalıdır. Bütün hakları FIP’e aittir”

Editörler: Prof. Dr. Terken BAYDAR, Prof. Dr. Kadriye BENKLİ

Çevirenler: Murat BEŞİK, Selda ARİT

Türkçe çeviri:

Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP)

Andries Bickerweg 5

2517 JP Lahey

Hollanda

Tel.: +31-70-3021970

Faks: +31-70-3021999

E-posta: fip@fip.org

www.fip.org/coronavirus

26 Mart 2020 tarihinde güncellenmiştir